

No sievietes vainaga par bruņucepuri

1836. gadā netālu no Aizkraukles, Daugavas plūdu laikā tika atsegtas vēlā dzelzs laikmeta lībiešu, latgaļu vai sēļu senlietas. Trīs gadus vēlāk Tērbatas universitātes profesors Frīdrihs Krūze (1790-1866) šeit veica pirmos arheoloģiskos izrakumus Baltijā, Aizkraukles kapulauku identificējot kā varjagu jeb normaņu apbedījumus. Tā kā apbedījumi bija cietuši plūdus, daudzas senlietas nebija iespējams pareizi identificēt. 1842. gada izdevumā “Necrolivonica” Fr. Krūze publicēja kļūdainu senlietu rekonstrukciju, kurā sieviešu vainaga spirāles bija savērtas uz pusapaļas pamatnes bruņucepures formā. Aprakstot šo senlietu, Krūze rakstīja: *Kareivja galvu rotāja bronzas cepure ar filca oderējumu. Proti, visapkārt filca cepurei piestiprināti bronzas vijumi, kuri virzienā uz galvvidu kļūst aizvien mazāki. Augšpusē ir maza bronzas bļodiņa un virs tās vēl atrodas mazs zvārgulītis, kurš pie katras galvas kustības ieskanējās [...]. Spriežot pēc viņu senlietām, senie varjagi īpaši ievēroja sakāmvārdu “Kur strādā, tur viss skan un žvadz”.*

Lai šo senlietu varētu eksponēt 1896. gada Viskrievijas X arheoloģiskā kongresa izstādē, vainaga spirāļu fragmenti tika piestiprināti pie pusapaļas korķa pamatnes, kas atgādināja bruņucepuri. Lai gan 20. gs. 20.–30. gados arheologi nonāca pie atziņas, ka šī interpretācija ir kļūdaina, tā bija jau kļuvusi par senlatviešu tēla daļu. Spirāļu bruņucepure guva atspoguļojumu daudzu mākslinieku radītajās senlatviešu rekonstrukcijās gan zīmējumu un gleznojumu veidā, gan arī tēlniecības darbos, piemēram, 1935. gadā celtā Brīvības pieminekļa skulptūru grupā “Lāčplēsis”.

Spirāļu un bronzas gredzenu vērums apskati izstādē “Versija–latvieši: 1896. gada Latviešu etnogrāfiskā izstāde” Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā Brīvības bulvārī 32.

Veidojums no vairāku arheoloģisku senlietu fragmentiem – izirušu vainagu spirālēm, bronzas gredzeniem un metāla zvaniņiem. Aizkraukles vēlā dzelzs laikmeta kapulauks. Senlietu fragmenti atsegti arheoloģiskajos izrakumos 1839. gadā. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājums